

Mee met twee Oekraïense dronepiloten. ‘We vinden je vanuit de lucht en – boem – weg ben je’

REPORTAGE uit het ND/VK, door [Tom Vennink / vk](#), donderdag 6 juli 2023

Dag en nacht hangen er duizenden drones boven het front in Oekraïne. Ze spioneren, werpen explosieven af of vliegen zich te pletter op een vijandelijke stelling. De oorlogvoering is er compleet door veranderd. ‘Er is geen plek meer om je te verstoppen.’

De drone-eenheid van de 59e Gemechaniseerde Brigade aan het front in de provincie Donetsk beeldt Daniel Rosenthal

Hoog boven de rookpluimen op het slagveld vliegt een vogeltje van carbon. Het is met zestig kilometer per uur op weg naar bezet gebied, zachtjes zoemend over mijnenvelden, loopgraven en de overblijfselen van een boerendorp. Zonder enige tegenstand zweeft het vogeltje de buitenwijken van de stad Donetsk in, ver achter de Russische linies.

In een loopgraaf aan de andere kant van het slagveld kijken twee Oekraïense militairen van de 59e Gemechaniseerde Brigade geconcentreerd naar de rechtstreekse beelden uit bezette delen van hun land. Ze zitten op campingstoeltjes en slaan zwermen vliegjes weg om zicht te houden op het bedieningspaneel van de Furia, een Oekraïense drone vernoemd naar de Griekse godinnen van de wraak.

‘Wat staat daar bij de bosrand’, vraagt piloot Artjom, een oud-elektricien met op zijn schouder het embleem van Severodonetsk, zijn geboortestad, die hij wil bevrijden uit Russische handen. Zijn linkerhand omklemt de stuurknuppel van de Furia, zijn rechterhand een smeulende sigaret.

‘Lijkt op een gevechtsvoertuig’, antwoordt de Rare, een 23-jarige korporaal die zich voorstelt met zijn codenaam en al drie jaar in loopgraven naar dronebeelden tuurt. ‘Maar vlieg maar door, dat ding is al uitgebrand, kijk maar naar die donkere kleur.’

Dus buigt Artjom de knuppel naar voren en zet de Furia koers op de bestemming van deze spionagevlucht: een bos aan de rand van Donetsk. Een inlichtingeneenheid heeft er kruitdampen uit op zien stijgen. Maar voordat de artilleristen hun kanonnen op het bos laten vuren, willen ze zeker weten of het Russische leger wapensystemen in het bos heeft opgesteld. En zo ja, waar precies, want de brigade kan zich geen missers veroorloven met de huidige munitietekorten.

de 'vogeltjes'

Op de grond lijkt het slagveld in Oekraïne sprekend op dat van de Eerste Wereldoorlog. Maar in de lucht is een elektronische, steeds geavanceerdere slag in volle gang, met fatale gevolgen voor de militairen op de grond.

Dag en nacht hangen er duizenden drones boven het front die spioneren, explosieven werpen of zich als kamikazetoestellen te pletter vliegen op een vijandelijke stelling. De vogeltjes, zoals ze in het leger worden genoemd, leveren de coördinaten voor bijna alle artillerie-aanvallen. Dankzij Starlink, het satelliet-internet van Elon Musk dat Oekraïne aan het front gebruikt, kunnen bevelhebbers via hun telefoon naar rechtstreekse luchtbeelden van het slagveld kijken.

De onbemande vliegtuigen zijn in deze oorlog zo belangrijk aan het front dat er een ware dronewedloop is losgebarsten. De Oekraïense regering wil dit jaar 200.000 aanvals- en spionagedrones kopen. Ook de Russische regering heeft gigantische droneprogramma's.

'Vlieg maar door, dat ding is al uitgebrand, kijk maar naar die donkere kleur.'

'Zonder vogeltjes zou dit een totaal andere oorlog zijn', zegt Artjom, de piloot van de Furia. 'Vroeger was het genoeg om je goed te verschansen. Nu vinden we je vanuit de lucht en – boem – weg ben je. Er is geen plek meer om je te verstoppen.'

Hij wordt overstemd door het gebulder van een Grad-raketsysteem dat binnen enkele seconden twintig raketten lanceert op een Russisch doelwit dat waarschijnlijk ontdekt is door een drone.

Alleen wie voortdurend van positie verandert, kan deze oorlog overleven, zegt Artjom na het gebulder. 'Maar je stopt altijd ergens en wij zoeken uit waar.'

acacia's als camouflage

Zijn eigen eenheid verhuist ook om de haverklap van de ene bomenrij naar de andere – een dicht bladerdek geldt als de beste bescherming. Het derde en jongste lid van de eenheid, een 22-jarige soldaat die door zijn strijdmakkers Brandtoren wordt genoemd wegens zijn lange gestalte, kampt met twee pijnlijke rugwervels omdat hij telkens nieuwe loopgraven moet aanleggen in aarde vol wortels. 'Maar ik blijf graven', zegt Brandtoren vastberaden in de schaduw van bloeiende acacia's. 'Op eerdere posities zijn we ontdekt en zwaar onder vuur genomen.'

Nog een reden voor Brandtoren om ondanks de rugpijn te blijven graven: zijn vriendin is vier maanden zwanger van hun eerste kind en wacht thuis op hem.

'Rare' en 'Brandtoren' (rechts) controleren een drone na terugkeer.- beeld Daniel Rosenthal/de Volkskrant

De blauwe hemel suggereert prima vliegweer aan het oostfront, maar op een kilometer hoogte bemoeilijkt nevel het zicht. Wolken zijn de grootste vijanden van droneteams. Ze zorgen ervoor dat er

in de winter, als wapensystemen gemakkelijker te vinden zijn onder kale bomen, soms nauwelijks gevlogen kan worden.

‘Kijk eens’, roept de Rare vanuit zijn campingstoeltje en hij wijst naar het silhouet van een tank dat is verschenen op zijn monitor. De tank staat midden op de weg, vlak bij het bos waar de Furia naartoe vliegt. Maar de Rare gelooft niet wat hij ziet. ‘Wie zet er nou een tank midden op straat?’

‘Dat zal wel weer een opblaastank zijn’, mompelt Artjom. De resolutie van de beelden is te laag voor uitsluitel over de echtheid van de tank, en de nevel maakt het er niet makkelijker op. Artjom besluit door te vliegen naar het bos; met nog zestig procent in de accu is er geen tijd te verliezen.

nepdoelwitten

Met nepdoelwitten probeert Rusland het Oekraïense leger te verleiden tot verspilling van munitie. Nog veel succesvoller zijn de geavanceerde stoorzenders die Rusland op grote schaal gebruikt. De zenders kunnen drones onbestuurbaar maken en tot landing dwingen, met de opgenomen videobeelden nog aan boord op een usb-stickje, inclusief beelden van Oekraïense posities.

Rusland is zo bedreven in de elektronische oorlogsvoering dat Oekraïne per maand 10.000 drones verliest, zo stelt een recent rapport van de Britse militaire denktank RUSI op basis van bronnen binnen de Oekraïense legerleiding. Sommige militaire analisten achten die schatting overdreven. Zeker is dat Oekraïne al duizenden drones is kwijtgeraakt.

Voor de meest gebruikte drones, de goedkope Mavic-drones van het Chinese merk DJI, zijn volgens piloten gevoelig voor de steeds krachtigere Russische stoorzenders. Oekraïne ontwikkelt daarom eigen drones, zoals de Furia, die minder kwetsbaar zijn en een groter bereik hebben. Ze worden in het diepste geheim gemaakt in bedrijfspanden en schuilkelders door het hele land.

Met een katapult wordt een Punisher-drone gelanceerd. - beeld Daniel Rosenthal/ de Volkskrant

De resultaten verbazen vriend en vijand. Met aanvallen op Russisch grondgebied hebben Oekraïense drones oliedepots en vliegbases beschadigd. Eind mei bereikten zeker acht drones Moskou, een negende ontplofte boven het Kremlin. De fysieke schade van de drones was klein, maar ze hebben de oorlog dichterbij de Russische bevolking gebracht. Dinsdag dook er weer een Oekraïense drone op bij de Russische hoofdstad en werd het vliegverkeer deels stilgelegd.

Maar massaproductie in Oekraïne is riskant, vertelt een oud-militair die betrokken is bij de ontwikkeling van de Punisher, met een snelheid van 198 kilometer per uur de snelste Oekraïense aanvalsdrones. ‘We hebben grotere fabrieken nodig, maar dat betekent veel werknemers en

onderdelen op één plek.' Een gebouw bij een testlocatie voor de Punisher in het noorden van Oekraïne is al vier keer getroffen door Russische drones.

Achter de Russische linies bij Donetsk heeft de Furia het bos bereikt en sporen van voertuigen ontdekt op een zandweggetje. 'Kijk, een houwtser', zegt de Rare zonder opwinding in zijn stem – het opsporen van vijandelijke wapensystemen is dagelijkse routine geworden voor hem. 'Daar een gevechtsvoertuig en daar nog een, die stonden er gisteren niet.'

Artjom stuurt de coördinaten onmiddellijk naar zijn bevelhebber. 'Goed werk', schrijft die terug. En dan is het wachten op het favoriete moment van de eenheid: de knal.

zonnebloemveld

'Het mooie van deze baan is dat je veel *orcs* kunt zien branden', zegt Brandtoren, die net als de meeste Oekraïense militairen Russische tegenstanders niet omschrijft als mensen, maar als de kwaadaardige, trolachtige wezens bekend uit de boeken van J.R.R. Tolkien.

Nooit zal Brandtoren de beelden vergeten uit de eerste week van de Russische invasie, toen hij in het zuiden was gelegerd en zijn drone-eenheid maar liefst twee Russische brigades zag oprukken vanuit de lucht.

'De artillerie heeft toen alles afgevuurd wat ze hadden', zegt Brandtoren. Op de monitor van de Furia zag hij tweehonderd Russische tanks en andere gevechtsvoertuigen uitbranden, met de bemanning vaak nog aan boord. 'Die dag was mijn kleine overwinning. Als we die brigades niet hadden gespot, had ik hier niet gezeten.'

Op een vliegbasis in het noorden van Oekraïne voeren ingenieurs van defensiebedrijf UA Dynamics testvluchten uit met de Punisher, een Oekraïense drone die precisiebombardementen kan uitvoeren.- beeld Daniel Rosenthal /deVolkscrant

Vandaag is er geen tijd om te wachten op de knal. De leeglopende accu van de Furia maakt een snelle terugkeer noodzakelijk.

De drone is net met een parachute geland op een zonnebloemveld, als Artjom bericht krijgt van een inlichtingeneenheid: er is een Russisch vogeltje waargenomen op slechts vier kilometer afstand van de bomerij. Een Zala-spionagedrone.

Artjom weet wat dat betekent. Zala's vliegen vaak in tweetallen met een kamikazedrone. 'Als de spionagedrone een doelwit ziet, sturen ze de kamikazedrone er onmiddellijk op af.' Artjom kijkt door gaatjes in het bladerdek naar de hemel. 'Nu speelt de nevel in ons voordeel.'